

264

פרוטוקול מס' 7/א
מישיבת ועדת הכלכלה
מיום ג' י"א בשבט תשט"ז - 24.1.56
בשעה 11.00

חברי הוועדה:

המזכיר:

- ב. אבניאל - היו"ר
- ס. גונא
- י. אלון
- ס. מולמרט
- ש. גז'רנו
- ס. יוספטל
- ח. יהודה
- ש. פרלסטין
- ג. שוקן

מוזמנים:

- מר אגרון - ראש עיריית ירושלים
- מר ישעיהו - הממונה על המכרז
- מר רוזן - מטעם משרד הפנים
- מר ברק - מטעם החברה הכלכלית
- מר פיקובסקי - מטעם התאחדות בעלי התעשייה
- מר טכורט - מטעם התאחדות בעלי התעשייה
- מ. ברעם - מטעם מועצת פועלי ירושלים
- י. גינזבורג - מטעם מועצת פועלי ירושלים
- י. פונט - מטעם מועצת פועלי ירושלים
- י. גלסטן - יו"ר ועדת הפיתוח של עיריית ירושלים
- י. לוין - מטעם רשות הפיתוח
- מ. שטור - מטעם החברה הכלכלית

המסך הדיון בבעיית פיתוחה של ירושלים.

סדר-הדיון:

היו"ר ב. אבניאל:
אני פותח את הישיבה, ומקדם בהנחה את הנציגים הרבים שבאו לעזור לנו מסיכום הדיון בשמלת פיתוחה של ירושלים, נציגי מועצת הפועלים, החברה הכלכלית, התאחדות בעלי התעשייה, רשות הפיתוח ומשרד הפנים ויו"ר ועדת הפיתוח של מועצת עיריית ירושלים.

בטרם נשמע את המוזמנים ברצוני להביא לידיעת הוועדה אינפורמציה בשני עניינים הנוגעים לשאלה הנדונה: (א) התקצבות שאושרו לעיריית ירושלים על ידי משרד המסללה לתקציבי הפיתוח - עבודות אבנריות ובתי ספר לשנים 1953/54 - 1955/56 - מסתכמות ב- 91 מל"ג לירות בשנת 1953/54 ו- 689,500 בשנת 1954/55 ו- 694 מל"ג לירות בשנת 1955/56.

ב) ביחס לפיתוח שטחי הקלאות במסר לנו, כי
מיום קום הסדינה ועד 31.3.55 הוכשרו בישובים שבמחוז ירושלים
14,578 דונם לפיהפירוט הבא: מושבים - 11,587 דונם, קבוצים - 2,235
דונם וחוות ומוסדות - 756 דונם.

ועתה נשמע דברי המרזמנים ונתחיל בנציגי טוענת
פועלי ירושלים.

מ. ברעם:
אין זה לנו הפעם הראשונה שאנו מופיעים בפני
ועדת הכלכלה של הכנסת. בפעמים הקודמות נסינו
להעלות כמה בעיות ויש לציין בספוק שייה מהדברים שהעלינו טענו וזון
קשבת בוועדת הכלכלה ובכנסת. אנו מברכים וטודים על שהזמנתם אותנו גם
הפעם. והפעם אנו רוצים להציג את הבעיה בכל חריפותה, כי אנו חושבים
שאנו נכנסים לויכוח חדש - כיצד רואה הממשלה וכיצד רואה הכנסת מבחינה
ממלכתית את בעיית פיתוחה של ירושלים.

בשנת 1952 שלחנו תזכיר לראש הממשלה ובו קבענו
את הבעיות היסודיות של ירושלים כפי שהן משתקפות במציאות. הכרתנו היא
שמאז לא נשתנו פני הדברים, על כל פנים לא באופן מהותי, ואני חושש שלהבא
לא ישתנו פני הדברים לרעה.

אני רוצה להביא בפניהם שני דברים יסודיים מבחינת
הרכב האוכלוסייה העובדת בארץ, ואני סבור שמצבם של יתר מרגובי
הפועלים אינו טוב יותר, כי הם מהווים אחוז קטן. מספר פועלי הגבין
והעבודות הצבוריות ומה שנקרא פועלים בלתי מקצועיים מהווים בירושלים
כמעט 26 אחוז מכלל האוכלוסייה העובדת. זה בדיוק פי שניים ואצי מהממוצע
בארץ וכמעט פי 3 מהאחוז הקיים בחיפה. כלומר, כל רוח מצויה ובלתי
מצויה יכולה לערער ביופן יסודי את כל מצב התעסוקה בעיר. אם גם ניקח
בחשבון שאין באיזור ירושלים שום אקווילנט אחר שיכול בתקופה מסויימת
לרוסס את מצב התעסוקה כמו פרדסנות או הקלאות באיזורים אחרים. היו לנו
מאבקים לא קלים על הכוונת העבודה. אבל יש לציין שלם היתה טף הזמנה
לאיזו עבודה שהיא שלא בצענו אותה. לכן כל הויכוח איתנו על עבודה פרודוקטיבית
הוא מיותר.

ירושלים איננה העיר היחידה בארץ שאוכלוסיותה
הוכפלה. יש ערים שנוצרו על ידי עולים חדשים. אבל ירושלים הוכפלה
מאז מלחמת השחרור. ב-1949 היו בירושלים 70 אלף נפש והגיעו אלינו למעלה
מ-75 אלף נפש נוספות. ובשטח זה חוללנו פלאים. אבל עובדה היא שעד היום
ישנן משפחות שלא נקלטו במסק, והן מהוות בעיה ממדרגה ראשונה. במסך
3-4 שנים מספר מחוסרי העבודה אצלנו היה כמספר מחוסרי היכירה בחיפה
ובתל-אביב ולפעמים אף למעלה ממנו. רק בשנה האחרונה, הודות לבניית
האוניברסיטה בירושלים, הגענו לאזון מסויים במספר דורשי העבודה. גם
משרדי הירושלים שעברו לירושלים לא פתרו את הבעיה, כי הם גייסו יכולים
לקלוט אלמנטים מסויימים מבין דורשי העבודה, שבשכילים הפתרון היחיד
הוא - תעשייה וחרושת.

מאז קום הסדינה באנו בתביעה בלתי מוסקת לממשלה
להכיר בירושלים לא רק כבירה אלא כעיר ספר. הייתי בארצות הברית וראיתי
איזה מאמצים משקיעה ממשלת ארצות הברית לפיתוחה של ושינגטון. המסים
שם אחרים מאשר בערים אחרות, המכס והבלו נמוכים מאשר בערים אחרות, וקיימת
דאגה מיוחדת לעיר זו. ממשלת ישראל הודיעה לנו בהזדמנויות שונות כי
היא מכירה בירושלים כאיזור מיוחד. באחת ממועצות מפא"י הוקרא מכתבו
של בן-גוריון מודה בקר על ערי הספר ומשום מה ירושלים לא נזכרה ביניהם.
הסתבר שהוא חשב לנכון לא להזכיר את ירושלים מטעמים פוליטיים.

אנו מעריכים את המסציה של הממשלה לפיתוח השמטה
באיזור לכיש ובנגב. אנו שותפים לזה, כי אנו מכירים בזה שגבול ירושלים
אינו מב אל-רוד אלא הנגב. היינו בין הראשונים שנחלצנו לעזרת ישובי
הספר בנגב. אבל בשום פנים לא נקבל את הסדיניות שתעדיף אפילו איזורי

הפיתוח של הנגב על פני ירושלים. מני מצטער לציין שמפעל ספויים שהקמתו בירושלים אושרה מלכתחילה הועבר לאיזור נהר. מני מחליט לו הכלחה, ולא היינו מבקשים רביזיה בענין זה. אבל מני חושבים שעדיפותה של ירושלים מאחיבה כלכלית צריכה לעמוד ושורה הראשונה, במשך עם ישנו איזור ספר - זוהי ירושלים. כבר אמר ראש הממשלה שישנו ייג אחד של 148 אלף גפס שהוג כולו איזור ספר. מני יודעים כמה קשה להביע מפעלים לעבור לירושלים. אבל עם הממשלה לא תעודד העגרת מפעלים לירושלים - לשום כל הדבורים שלנו. רק בכוח הרצון של מועצת פועלי ירושלים והחלטה המפורשת לנת הצוות בשכר ובתנאים סוציאליים לפחות ל-3 שנים הראשונות - לא נוכל להביע מפעלים לעבור לירושלים. מני קבלנו על עצמנו להכשיר פועלים. איזו תרומה נוטפת מני יכולים לתרום?

היו"ר ג. מבניאל: מהו המפעל שהועבר ללכיש?

מ. ברעם: המפעל שנחנך ביום ו' בהסתתפות ראש הממשלה. איננו מערערים על המקרה-הפרט הזה, מני מערערים על הכלל.

מני רוצים שועדת הכלכלה של הכנסת תביד בנוסח ברור ומפורש שצריך לחזק את ההחלטה שירושלים היא איזור ספר ופיתוח, וכל מה שמחייב את הממשלה בשטח זה צריך לחייב אותה לגבי ירושלים. מני הייתי חושב זאת לתרומה הגדולה ביותר שיכולה לתרום ועדת הכלכלה, כי מני מבין שועדה זו לא תכנס לפרטי הפרטים של הבעיה.

ועכשו לכמה בעיות מעשיות:

א) כולנו יודעים שבהתחשב עם מצב החירום וצרכי הבטחון החליטה הממשלה על הפסקת כל בניה צבורית. בענין זה יש לנו עמדה מסוימת, למה יכולה לגרום החלטה זו ובמיוחד בירושלים לאור הצרכים שהצאתי בפני הממשלה. לכן מני טבורים שהחלטה זו אינן לבצע לגבי ירושלים, כי אחרת סירוש הדבר להעמיד אלפי משפחות במצב של רעב למחציה שליש מה לרביע והנסכת רמת החיים של אותן שכבות שבלאו הכי רפה הייתה נמוכה. לכן מני מבקשים המלצת ועדת הכלכלה בפני הממשלה להחליט על ירושלים מעל יוצא מן הכלל מבחינת הבניה הצבורית. לפני חודש הייתה סכנה שתפסק כל הבניה באוניברסיטה ואז עוד 600 איש היו מתווררים בבית אחת ללשכת העבודה.

בעיה חמורה נוטפת בירושלים מהוות שתי המעגרות תלפיות ומקור חיים. זוהי בעיה מוסרית-אנושית, אבל זוהי גם בעיה בסחובנית. כי מעגרות אלו נמצאות במקום שאפשר להביע אליהן בסטן.

בעיה אחרת כי ים אלפי המשפחות הגרות באנאי דיור גרועים אפילו מתבאי המעגרות. מני בשמח לארגן לכם סיור בו תיווכחו לדעת שאלפי משפחות ותיקות חיות בתבאי שיכון לא יותר טובים מאשר במעגרות ולפעמים אף גרועים מהם. עיריית הגירה אינה יכולה לנת בעצמה בפתרון בעיות אלו. נוסף לזה שהיא מוקפת אויבים, היא צריכה להיות מחוסנת מבחינת האוכלוסיה. רוח האוכלוסיה הוא נכס חשוב ביותר. ראינו זאת בעמידתם הגאה והנאה של תושבי ירושלים בזמן המצור. נוסף לכך יש לנו אלפי מבנים מסוכנים. אלו הן בעיות אנושיות מסדרבה האנושה, שעומדות בשורה אחת עם כל צרכי שעת חירום. לכן מני חייבים לעודד את הבניה בירושלים גם בתקופת חירום.

מני מברכים על יזמתה של הממשלה שהוציאה מתנו משעבוד לגאולה, שהוציאה אותנו מידי חברת החשמל הזרה והעבירה אותנו לחברת החשמל הישראלית, דבר שהפיה בנו רוח של חיים והתעוררות. נוסף לכך החליטה הממשלה להשוות את מחיר החשמל בירושלים למחיר ימיים ביתר חלקי הארץ. מני מברכים את הממשלה על טעם זה. מולם מני חייבים לציין כי גם כיום קיימת בעיה של מחיר המים, שהוא גבוה למדין עבור מכל המקומות החחדים בארץ. מני העלינו תביעה זו בכל סיני הודמוניות ומני חוזרים עליה גם עכשו, שהממשלה תתן דעתה על סצימת דרך להשוות את מחיר המים בירושלים למחיר הקיים ביתר חלקי הארץ. איננו צריך להסביר כאן מה ערכו של מחיר המים לגבי התעשייה בירושלים.

אנו מבקשים שינתן יתר עידוד להצטיינת ירושלים, אשראי

יותר זול וחמרי גלם. את נערוך סטטיסטיקה מדוייקת, יש לי הרושם שמעט התעשייה בירושלים לא תבייש את היצוא מהארץ, וירושלים אינה מהממגרות בשטח זה.

אנו מבקשים שתנתן עדיפות גם לתוצרת ירושלמית על ידי מוסדות שונים של הממשלה ובעיקר ספקים גדולים. אנו חושבים שנוכל לעמוד בתנאי התחרות הוגנים עם כל תעשייה בארץ, כי תעשיית ירושלים מאורגנת בחלקה המכריע.

ולבסוף הערה אחת בענין החברה הכלכלית. אני יודע שבממשלה יש הערכות שונות לגבי החברה הכלכלית. לנו אנשי ירושלים אין בענין זה שום חלוקי דעות. אנו חושבים שצריכה להיות זרוע שתדאג לעידוד המפעל, להכנת המבנים ולפיתוח השטח, כמובן בעזרת העירייה.

בשנה האחרונה יש לנו הרושם שעיריית ירושלים לקחה ברצינות את ענין פיתוח ירושלים, ואני חושב שאם היא תעודד על ידי הממשלה תצטרף לעיר זרוע חשובה מאד.

ולבסוף אני שוב חוזר על בקשתי, שנוסף על הדברים המעשיים חמליץ ועדת הכלכלה בפני הממשלה שירושלים תוחר כעיר טפר ומבחינת הפתוח הממלכתי תכלל בין אזורי הספר במדינה.

היו"ר ב. אבניאל: מה לדעתכם יכולה לעשות החברה הכלכלית יותר מאשר עשתה עד עכשיו?

מ. ברעם: בשטח זה יש לנו, אנשי ההסתדרות, השקפות מנוגדות לאלה של אנשי החברה הכלכלית. אנו חושבים שהחברה הכלכלית צריכה להיות יותר אקטיביסטית מבחינה כלכלית. כלומר, היא צריכה להיות היוזמת של המפעלים. אנו הצענו שהחברה הכלכלית תוציא אגרות חוב. אולם העירייה החליטה להוציא אגרות חוב ואנו רק מברכים על כך.

ש. פרלשטיין: ביחס למפעל שהיה צריך לקום בירושלים והועבר ללכיש, אני רוצה לומר שלא נתנה כל העדפה למפעל זה עם העברתו לחבל לכיש. אותם החנאים שהממשלה הייתה מוכנה להחל לחברה זו בירושלים היא מוכנה לחת בלכיש. לכך אין להגיד שבנדון זה הממשלה העדיפה את חבל לכיש לעומת ירושלים. מצאתי לנכון להגיד זאת, כדי שלא יתקבל רושם כאילו הממשלה הייתה מוכנה לחת חנאים יותר נוחים למפעל אם יקום בלכיש. נכון שהיו שיקולים שונים לגבי מיקום המפעל. אבל הממשלה כמעט לא הכריעה בענין זה. היא רק אמרה שהיא תהיה מוכנה לתת את כל ההקלות גם אם המפעל יועבר ללכיש.

מר ברעם הזכיר את החלטת הממשלה להפסיק את הבניה הצבורית, והעלה את הצורך הגדול בקיים בירושלים להמשיך בבניה הצבורית. אני הייתי רוצה להוסיף מלים אחדות על צרכי הממשלה כשלעצמה בשטח הבניה. ועדת הדיור המחוזית מרוכזת במשרדים, והיא הגיעה לדרגה של אזלת יד גמורה להענות לדרישות משרדי הממשלה לשיכון. נמצאות בחיקון דרישות משרדי ממשלה שונים על 400 חדרים נוספים. מבין התביעות הללו נמצא שב-250 יש צורך דחוף. אך לדאבוננו איננו יכולים להענות לתביעה זו. הענין נדון לא רק בועדת הדיור המרכזית כי אם גם בוועדת הקריה בירושלים, ורק לפני שבוע הוגשה בקשה מפורטת לממשלה לשנות את החלטתה ולהמשיך בבנית הבנין השני בקריה, על-נת שנוכל לפנות חדרים ממקורות אחרים למלוי צרכים אחרים. יש בעיה מיוחדת של מציאת חדרים למחלקת המיכון של הדאר, וזה ענין של 40 עובדים, שיעזבו את ירושלים באם לא ימצא השיכון המתאים.

א. אלטמן: אני רוצה להעיר הערות מספר לפרשת ירושלים גם מבחינת חיי שעה וגם מבחינת חיי עולם. קודם כל השאלה היא - מי צריך לדאוג לירושלים? אני חושב שמעם צריך לפתור שאלה זו בצורה מסודרת. ישנם 3 גורמים שצריכים לדאוג לירושלים: הגורם המקומי כמו בכלעיר - העירייה; המדינה, כי זוהי בירתה; הנציגות של העם היהודי - ההסתדרות הציונית כי היע עיר יהודית עולמית. אני חושב שאילו היו מוצאים פתרון בדרג גבוה ויוצרים רשות מרכזית לענין ירושלים, בה ישבו כל 3 הגורמים האלה, הרי יכול היה כל אחד מהם לתרום לפתוחה של ירושלים. וכאן אני צריך לשים את הדגש על הממשלה,

כי אם מדובר על הכלכלה בארץ, אין זה סוד, שהארץ הזאת איננה ארץ של יזמה
חפשית, אלא פיתוח הארץ וההשקעות לפיתוחה בחלקן המכריע נעשו במשך שנים
על ידי הממשלה. ולכן זוהי הכתובת, שבתנאים הקיימים יכולה להיות גורם
מכריע לפיתוחה של ירושלים. ואם עד עכשו לא היה פיתוח - היא האשמה בכך.

צריך לתת לירושלים תחוקה מיוחדת שתתן לה מעמד מיוחד
לגבי העדיפויות. באירופה היתה בירה שאיננה היום - ברלין; תקראו מה
עשתה ממשלת בון למען ברלין, כיצד הפכה מקום מוזנח למקום גדול ומתפתח
על ידי הקלות במסים, על ידי הזרמת הלוואות והעברת מפעלים וכו' וכו'.
זה יכול לשמש לנו דוגמה מה צריך לעשות למען העיר שהיא כיום בירת ישראל.

יש אטפיקט אחד של בעיית ירושלים שלו לא תוכל לדאוג
העירייה, וזה לשורת לעיר הזאת צורה של בירה. לזה צריכה לדאוג המדינה.
עד היום לא שמעתי שיש מישהו הדואג לכך. והרי בזה תלוי גם פיתוח הכלכלי
של ירושלים. ידוע לי שבמשרדי הממונה על המחוז יש תכנית לפיתוח העיר.
אבל אני חושב שתכנית גלובלית לפיתוח העיר צריכה להעשות על ידי שיתוף
הגורמים שאינם קובעים תכנית פיתוח לעיר אחרת בארץ. הממשלה צריכה יותר
מהעירייה לשוות לעיר זו הוד ויופי.

יש ענין נוסף שיש לו משמעות מדינית ומשמעות כלכלית:
בנין הקריה בירושלים. מבחינה מדינית אנו צריכים להוכיח שאנו באנו הבה
לשבת ישיבת קבע. כבר עכשו באים הנה נציגי האומות שתחילה לא רצו לבוא.
אבל הם מוכ רחים לבוא כדי להפגש עם ראש הממשלה והנשיא. צריך להכריח
את כל הקורפוס הדיפלומטי לעבור לירושלים, דבר שיש לו ערך כלכלי נוסף
על הערך הבטחוני. אילו הגוים האלה היו רואים שאיננו יושבים בטוכות
אלא מקימים קריה ממש מהאבן הנצחית של ירושלים, היו עולים גם הם לירושלים.
ובנין הקריה בירושלים זה מקור פרנסה למאות משפחות למשך שנים. לכן צריך
להמשיך בבניית הקריה בירושלים.

בעיר זו אין תיאטרון. מתנהלים עכשו דיונים על הפיכת
אחד התיאטרונים שלנו לתיאטרון הלאומי. אני חושב שאפשר להציע לתיאטרון
זה, "הבימה", לעבור לירושלים. זה מוסד שיכול להחיות את העיר ולתת לה
דמות אחרת. אני חושב שאם הממשלה תקבל על עצמה, בעזרת העירייה, החזקת
התיאטרון, אפשר יהיה לבצע זאת.

כל עיר מקימה פרקים וגנים. אבל בירושלים צריך להקים
פרקים לאומיים גדולים שמטווח הוד ויופי לעיר ומוסכים אנשים.

בעיר עתיקה עתיקה כזאת כיץ מוזיאום. אילו היה מוזיאום
היו באים תיירים והיו נשארים בה יומים-שלושה. זה לא אומר שהממשלה צריכה
לתת כסף לכל דבר. אבל דרושה יזמה, תכנית ומקום ואחר כך יבואו מצינטים
ויתרמו כסף. בירושלים צריך להקים מוזיאום הסטורי - 400 שנות קיום של
העם היהודי. זו אינטטיטוציה, זה משווה לעיר צורת בירה, זה ימשוך תיירים
ויצור עניין.

כבר שנים מדברים על הקמת שדה תעופה בירושלים. אינני
נכנס לפרטי העניין, אבל יש צורך בשדה תעופה בירושלים גם מבחינה בטחונית.

הממשלה עושה טפורים בתנועת הרכבות בין חיפה ותל-אביב.
יש לברך על כך. אבל מדוע לא יעשו טפורים כאלה בקו ירושלים-תל-אביב,
והרי הנוף חיפה ביותר במדינה הוא בדרך זו. גם כבישים אחרים דרושים
לעירייה. יש כבישים שהעירייה סוללת, אבל יש צורך בכבישים גדולים בכניסה
לעיר. לצערי הממשלה תרמה לכיעור העיר על ידי הקמת שכונים שונים.

אחת הבעיות הקשות של ירושלים היא הבריחה השטחית מהעיר.
אילו לא בריחה זו היו לנו היום בירושלים עוד 15-12 אלף תושבים. צריך
להפסיק בריחה זו. עם פיתוח העיר מבחינה כלכלית ומבחינה כללית יפתרו
הרבה בעיות ויחולטו הרבה מזימות שקיימות לגביה כיום.

ישנם מוסדות רבים בארץ שצריך להעבירם לירושלים. המרכזים
של כל המילגות, של ההסתדרות והמוסדות המרכזיים האחרים - צריכים לעבור
לירושלים. דבר זה היה מוטיף רבבות תושבים חדשים ותנועה עצומה. ובעיית
המרחק אינה בעיה כל כך קשה, כי הניו יורק נוסעים שעה וחצי למסות העבודה.

לירושלים יש טענה נוספת. בשנים הראשונות הגיעו לירושלים 75 אלף עולים. בשנים האחרונות אין מזרמים עולים לירושלים, אבל לעומת זאת מזרמים אליה מקרים טוציאליים. כבר עדים לנו לכך שבכניסה לירושלים יש מצד אחד בית משוגעים ומצד שני בית זקנים. אני חושב שאין צורך להוסיף מקרים כאלה לירושלים, יש בה מספיק.

הייתי רוצה שחברי ועדת הכלכלה יעשו חשבון מה השקיעה הממשלה לקליטת עולים בארץ בכלל ומה השקיעה בירושלים בהשוואה למספר העולים שהובאו לירושלים. כאשר תעשו חשבון זה תראו איזו הפליה זועקת היא זו. כמעט מליארד וחצי דולר הושקעו בירושלים בשנים 1949/1954. לפי מספר העולים שנקלטו בירושלים, צריכה היתה הממשלה להשקיע בירושלים 200-300 מליון לירות.

לעיריית ירושלים אין קרקעות. כאשר היא צריכה שטח קרקע, היא צריכה לקנותו כמו כל אדם פטי. לא יחכן דבר כזה. אם העיר רוצה להזמין יזמה להקמת מוזיאום, בית חרבות וכו' צריך לתת לה רזרבה קרקעית שתוכל להעמיד לרשות היוזמים.

ואשר לבניה, גם בשטח זה קיימת הפליה גדולה לגבי ירושלים. בשיא של תקופת המעברות בארץ היו במעברות 256 אלף נפש. היום יש במעברות 8467 משפחות, שהם בערך 30 אלף נפש. ל-4000 מהם כבר נבנית שיכונות לפי תקציבים שנקבעו מראש. אם תשוו מספר זה למספר הנפשות במעברות בירושלים, שבתקופת השיא היו בה 10 אלפים נפש והיום - 6000 נפש, תווכחו לדעת איזו הפליה קיימת גם מבחינה זו. לכן צריך לפתור את בעיית הבניה בצורה יעילה שלא בדרך הפתרון לארץ כולה.

כיום מדברים על הקמת מקלטים, ופה נמאית אנשיה על הגבול ממש ואין עושים דבר בשטח זה. לכן אני חושב שיש צורך בהמלצה דחופה לעשות פעולה מזרזת של הקמת שיכונות במהירות האפשרית כדי לחטל מעברה זו.

במבנית מסוכנות יושבים בירושלים למעלה מ-16 אלף נפש, וגם זו בעיה שצריך לפתור אותה במהירות האפשרית. יש שאלה של ממוץ שאפשר למצוא לה פתרון. הממשלה מצמצמת את הבניה מתוך מגמה מוניטרית ולא במחויבות. לכן ירושלים במקרה זה צריכה להיות יוצאת מן הכלל.

ואשר לתעשייה, יש ענף תעשייה אחד שבתקופת מלחמת העולם השנייה הגיע לממדים גדולים - ענף היהלומים. ירושלים מתאימה מאד לתעשייה זו. לימי מלחמת העולם השנייה עבדו בתעשייה זו 6000 איש וכיום עובדים בה 2000 איש. אנשי הקרובים לעניין אמרו לי שישנן כל האפשרויות להגדיל את מספר העובדים עד 6000. זאת אומרת, שאפשר למצוא מקור תעסוק לעוד 2500 איש בענף תעשייתי זה. הממשלה יכולה לעזור גם על ידי העברת מפעלים קיימים לירושלים וגם על ידי הקמת מפעלים חדשים. הבעיה היא רק אסראי והון חוזר.

מבחינת התיירות יש לעשות הרבה בירושלים. צריך ליצור בה תכן שימשוך תיירים. נציגי המדינה משתתפים מאות קונגרסים בעולם הגדול. אפשר לדאוג לכך שקונגרסים אלה יערכו בירושלים. זה אחד הגורמים שיכול להחיות את בתי המלון הקיימים ולאפשר פתיחת בתי מלון חדשים. אנו יודעים שהתיירות הפנימית זורמת לאותה עיר בה נערך המפגן הצבאי מדי שנה. אני יודע שישנם שיקולים פוליטיים בעניין עריכת המפגן. אבל צריך לעשות הכל כדי שהמפגן יהיה בירושלים. זה היה מוסיף חיים לעיר.

גם האוניברסיטה יכולה לשמש מקור לפיתוח העיר. ערים שלמות בחו"ל הוקמו טביב אוניברסיטאות. כמובן, זה מחייב השקעות. אבל השקעות אלו אפשר לכסות.

יר שלים היתה בזמנו מרכז רפואי גדול. אפשר להפכה גם כיום למרכז רפואי. צריך להפוך את ירושלים למרכז דתי לא להלכה אלא למעשה. צריך להקים בה בית כנסת מפואר שאין דוגמתו בעולם.

לדעתי, הממשלה צריכה להכנס לעניין זה של פיתוח ירושלים באופן רציני עד כדי מינוי שר מיוחד לירושלים. יש בממשלה שרים ללא תיק, יחננו להם את תיק ירושלים.

היו"ר ב. אבניאל:

תודה ליו"ר ועדת הפיתוח של מועצת עיריית ירושלים. הועדה בודאי תבדוק באופן יסודי

חלק מרעיונותיו.

ועתה נשמע את דברי ראש העיר.

ג. אגרון:

אם לא עשיתי זאת בהזדמנות האחרונה, אני רוצה עכשו להביע קורת רוחה של העירייה לעצם הדיון הזה.

בשעתו דובר על שר לירושלים, והיתה זו מחשבתו של רמז המנוח. אני חושב שהמגמה צריכה להיות - רבע מליון תושבים בירושלים ב-5 השנים הבאות. זה אומרת תוספת של 100 אלף איש, ואינני חושב שזה מהשמים. זה מחייב כמובן עליה. אבל תגבורת לגורם הפרודוקטיבי של ירושלים הוא צורך חיוני לה. דובר כאן על עזיבה. אינני יודע את ממדי העזיבה. אבל שיש עליפה מתמדת למערב, זאת יודע כל תושב בירושלים המעורה בצבור. אבל נחוצה לנו תגבורת של ממש לחלק הפרודוקטיבי של העיר. יש תגבורת לישוב הישן. הולכים ומוקמים מוסדות לישוב הישן שהם לתפארת - ישיבות ומבני תחבורה הבולטים בירושלים, אלו הן הישיבות, ויבורכו בונהן. אבל בזה אין משום תגבורת לחלק העובד והיוצר של העיר. אני חושב שמבחינה חברתית אנו מצוויים לשקוד לפיתוח העיר על ידי פרודוקטיביזציה של האוכלוסייה.

יש ענף אחד שעליו לא דברו עד עכשו - ענף ידפוט, שמרכזו היה פעם בירושלים. זה מחייב שיכונים, זה מחייב שקיפה על חנוך מקצועי וטרחה-מקצועי בקרב הנער. זה מחייב שיטת מטיח שיש בה משום משיכה ופחוי למסקיעים; זה מחייב עדיפות משקית לירושלים. ועל כן יש הטכמה בעל פה, עם ראש הממשלה שקבע בשבוע שעבר תוך שיחה, כי הוא מכיר בעדיפות לירושלים בכל, פרט לשטח אחד - פרט לנגב.

כבר בישיבה הקודמת של הועדה הרשיתי לעצמי לומר משהו על החברה הכלכלית כזרוע הראויה לעל עידוד. חברה זו צמאה לשטחי פיתוח לתעשייה. זה אומר שמירה על השטח. והרחבתו, זה אומר גם סדור עם רשות הפיתוח שלא תראה בעיריית ירושלים עוד קליינט במובן המקובל של המלה.

אשר לעידוד התיירות, הועדה יודעת שקיימת חברה ממשלתית לתיירה. אמצעיה מוגבלים. חכמיותיה אינן מוגבלות. היא העלתה דברים נפלאים, מקצתם הולכים ומתגשמים בתוך הכניסה לעיר, ובוזה יש שיתוף פעולה בין העירייה וחברת התיירות.

עיקר הדאגה הוא לשוות לעיר אופי לא רק של עיר אלא של בירה. וכל מה שהזכיר מר אלטמן, אלה הם מהדברים שאין לנו. אין לנו מוזיאון לא לאמנות ולא הסטורי, ואלה הם גורמים המושכים לא רק תיירים אלא גם חוקרים ומבקרים, וטביבם אפשר לכנס כינוסים שעליהם דבר מר אלטמן.

לאלתר - שיכונים וחיטול המעברה. וגם בענין זה הוסכנו עם ראש הממשלה שיש לנו כל הרשות לבקש שאנו נהיה יוצאי דופן לגבי ההגבלות בבניית מבנים צבוריים וממשלתיים.

היה זה רצוני מאד אילו ועדת הכלכלה היתה ממליצה על זירוז המלווה הפנימי שעליו הוטכם בכל הדרגים והמוסדות, ובעיקר בשני המשרדים הנוגעים בדבר - האוצר ומשרד הפנים - כי ערך המלווה הפנימי הוא לא רק לגופו אלא גם כמנוף חשוב למלווה מחו"ל.

היו"ר ב. אבניאל:

מה הם הקשיים? קראתי שהמלווה הפנימי אושר לירושלים.

ג. אגרון:

טובים בזמנו על מתן עדיפות לירושלים, אך משרד הפנים אינו רואה זאת בעיין יפה. פירושו של דבר שירושלים תעמוד בתור עם שתי הערים הגדולות האחרות. לכן הבעתי משאלה שהועדה תמליץ על זירוז העניין. אין לך נימוק יותר משכנע כלפי חו"ל מהעובדה שאזרחי המדינה נותנים אמונם בפיתוחה של ירושלים.

דובר כאן על צורתה של העיר. אינני רוצה לחזור על הדברים. אבל בענין זה אנו מצויים על הזהירות. אני חושב שטוב נעשה אם גישתנו תהיה על שפורה של העיר ולא על שנוייה. איננו רוצים ליטול מהעיר את ההוד הקיים, ואיננו רוצים באעזים הפגנתיים-מהפכניים בשלב זה. אבל יש ויש לעשות תוך שמירה וזהירות. ויש להכיר תודה לכל המועצות של עיריית ירושלים שעשו לשמירת האופי של העיר לפחות לגבי האבן.

אני חושב שחברי הועדה ישמחו לשמוע שהגענו לידי הטבת עם הקק"ל על יעור כל שטח פנוי בירושלים - 3000-3500 דונם. זוהי תכנית לשלוש שנים. אינני יודע מהו מספר העציו. תחילה שמעתי על 3 מליון עצים, אחר כך צומצם המספר למליון אחד. מכל מקום הכוונה היא שכל שטח שאינו מיועד לתעשייה או למשקי עזר יכוסה עצים תוך 3 שנים. ויש לי יסוד לחקוה שכבר בט"ו בשבט נוכל להכריז על כך יחד עם הקק"ל.

יש בעיה שהזמן גרמה, זו שעת החירות. אנו עומדים בקשר עם הממשלה בענין זה. כידוע לוועדה סוכם שחלק מהעיריות ישותפן ב-50 אחוז מהוצאות המקלטים וחלק רק בשליש. אני חושב שהועדה לא תמנע מאתנו את עזרתה ותמליץ להכניס אותנו לרשימת הזקוקים.

י. גינזבורג:
לא מקרה הוא שכל הגורמים בירושלים המשתייכים למטגרות שונות מתבטאים כולם בנוסח אחד של דאגה רצינית וכנה לבירה. ואם יש לנו משאלה כללית הרי היא, שגם ועדת הכלכלה של הכנסת תהיה לנו לפה ותנסה להתאחד מסביב לרעיון של דאגה חמורה לירושלים מעל לכל ניגודי המפלגות. זה חשוב לנו מאד.

אני רוצה להפנות תשומת לב הועדה לבעיה חמורה מאד שהולכת ומחמירה במזוהב בעיה: היציאה של אנשים מעיריית ירושלים. לנו אנשי הסתדרות יש מגע עם אנשים אלה. הם אנשים ששירתו בצה"ל ובאיו למוסדות הסתדרות וטוענים בצדק: אנו מלאנו חובתנו כלפי המדינה וכלפי העם, מדוע עיר מגורנו או עיר הולדתנו אינה יכולה להחזיר לנו את הדבר הראשוני - עבודה וזכות לעבודה? וכל התשובות שלנו של עבודות דחק ועבודות יזומות אינן הולמת אלמנט זה, כי המזובר הוא על צעירי בני 25. ויציאתם של אלה במסדרים נכריים מהווה בעיה חמורה. אילו צעירי אלה היו הולכים לנגב, ניהא, אבל הם מצטרפים למשולש המאוכלס בלאו הכי. שנוי פני האוכלוסייה בירושלים בכיוון זה - כי במקומם של צעירי אלה באות לירושלים משפחות ברוכות ילדים המסתננות מאיזורי פיתוח אחרים - הוא חמור מאד. והפתרון היחידי הוא - הגדלת האשראי לתעשייה הקיימת ובמידת האפשר הקמת תעשייה חדשה, כי צעירי אלה יכולים להקלט רק בתעשייה, ומבחינה בטחונית הם מהווים ערך חשוב לירושלים לא פחות מאשר צה"ל.

דובר כאן על שר מיוחד לירושלים. אינני יודעת אם יהיה שר כזה. אבל אתה כועדת הכלכלה של הכנסת יכולים להמליץ על חקציב מיוחד לירושלים, כי דבר זה יענה על אותה שורת בעיות שאין בכוחה של עיריית ירושלים לפתור אותן.

הממשלה עשתה רבות לשיכון העולים בירושלים. אולם כדי לפתור את בעיית מעבר תלמידי ומקור חיים, נוסף על הדירות הנמצאות בבניה יש צורך ב-500 דירות שיכולות להיות גורם תעסוקה, ויש להן גם ערך בטחוני ממדרגה ראשונה.

יש צורך למצוא מקום דיור למחלקת המכוני של הדאר, כי זה יכול להיות מקור פרנסה ל-40 משפחות. וכבר הודיעו לנו שאם לא ימצא המקום בזמן הקרוב, יעבור המפעל לתל-אביב.

אם יתקן מפעל הבניה בהטכונן יפגע חלק גדול מאוכלוסיית ירושלים שאין להם אפשרות להכנס לשיכונים פרטיים. לכן המגמה צריכה להיות, שצמצום הבניה אינו חל על ירושלים.

י. טכורש:
חלק גדול מהדברים שרצייתי לומר נאמרו על ידי מר ברעם, ואילו הייתה שומעיה גם את נציגי החברה הכלכלית, אזללי הייתי צריך להגיד עוד פחות ממה שאני מתכוון להגיד. אבל במטגרת הזמן שנתנה לי אשתדל להטביר כיצד אנו רואים את פני הדברים.

ביולי 1953 המליצה ועדת הכלכלה של הכנסת על שורה של המלצות, ביניהן אחת של מר אבניאל - לתת הקלות במסים ולשחרר ממסים עירוניים כל מפעל חדש, והשניה - להעביר מוסדות ומפעלים קיימים לירושלים.

לצערנו הרב קבלנו הבטחות רבות, ויש החלטה מפורשת של הממשלה על עדיפות לירושלים באשראי ובדברים אחרים. אבל לכל מקום שאנו באים אומרים לנו שהכוונה אינה לאותו ענין שאנו רוצים בו. יוצא אפוא שכל הצ'רטר שעליו אנו מדברים הוא למעשה על הנייר בלבד. אינני רוצה לומר שהממשלה לא עשתה ולא כלום, אבל ביחס לירושלים נעשה מעט מאד ובליחוד בשטח התעשייה. שמעתם ממזכיר מועצת פועלי ירושלים מה מספר העובדים בירושלים. הוא ציין שחלק גדול מהעובדים עסוקים בבניה, וכידוע הבניה א ננה דבר פרודוקטיבי. אם ניקח את מספר התושבים בירושלים העובדים לתעשייה מתוך המספר הכולל של תושבי ירושלים, נראה שהמצב הוא קשה מאד. אבל יחד עם זאת אני חייב לציין שישנם אנשים שיכולים להיות פרודוקטיביים. כימי מלחמת העולם השנייה במפעלו של פרימקן עבדו 500 איש, מהזשוב הישן. גם כיום אפשר להפוך אנשים אלה לאנשים פרודוקטיביים בתעשייה, כי הם לא עבדו לא בכבישים ולא בעבודות בניין.

אין שר בישראל שלא היינו אצלו, ואין מנהל כללי שלא היינו אצלו. כולם הבטיחו לנו אך שום דבר לא קויים. מדברים על קרן לעידוד התעשייה בירושלים בסכום פעוט של עשרות אלפי לירות. עד היום בנק לאומי לא קבל את הכסף ואינו יכול לתת את ההלוואות, שאושרו כבר לפני חודש.

לירושלים נוספו 75 אלף איש. אינני חאה בשבילי תעטוקה אחרת מאשר בתעשייה ובמלאכה. אולם התעשייה הקיימת לא תפתח אם לא תקבל את העידוד הדרוש. ואנו עדים למצב שגם התעשייה הקיימת עוזבת, כי במקום שאין התפתחות גם התעשייה הקיימת אינה יכולה להמשיך. אנו צריכים לדאוג גם לישין וגם לחדש. העברת מפעלים לירושלים באה כדי לשמור על הקיים. בזמנו נעשתה עבודה נפלאה בירושלים. כל המרכז המסחרי שעל יד הגבול שוקם בצורה נפלאה. אבל כל אותם מפעלים שהיו בו עזבו אף העיר, כי במקום אין מפעלים גדולים עם הקטנים אינם יכולים להתקיים. כיום מתקיימת התעשייה בירושלים בקטנים גדולים. אך יש גבול גם לטבלנות. בזמנו דברנו עם שר האוצר והוא אמר לנו דבר נכון: הממשלה קבלה 16 מליון דונם קרקע, נאמר שהיא קבלה רק 16,500 מליון דונם ואת היתר נעמיד לרשות התעשייה בירושלים. אבל זה רק נאמר ולא נעשה. ואדם הרוצה להקים מפעל צריך לרכוש חלקת קרקע במחיר גבוה. אנו דרושים אותם התנאים - אני מוותר על עדיפות - אבל אותם התנאים הקיימים בכפר סבא ובמקומות אחרים.

רבותי, פיתוח הפרוזדור אינו עוזר לפיתוח הכלכלי של ירושלים, כי אנשי הפרוזדור אינם קונים את הדרכים הדרושים להם בירושלים אלא בתל-אביב. אני בטוח שקרית ענבים קונה את כל הדברים הדרושים לה בתל-אביב.

פיתוח הכלכלי של ירושלים יתכן רק על ידי פיתוח התעשייה, ולא רק על ידי הקמת מפעלים חדשים אלא על ידי פיתוח המפעלים הקיימים. אני מבטיח לכם שהתעשייה הירושלמית יכולה להתחרות עם כל תעשייה המקום אחר, אבל צריך לתת לה אפשרויות מתאימות. והתעשייה בירושלים אינה רוצה בחסדים. לאחר המצור על ירושלים הוקמה קרן להקמת מפעלים. נתנו הלוואות והן הוחזרו במלואן. אנו איננו רוצים חמיכות ונדבות. אם עכשו יש לירושלים עיריה מסודרת המתנהלת בשיתוף פעולה עם כל המפלגות, צריך לתת לה כל העזרה, שטחים הינם, הלוואות לזמנים ארוכים וכו', על מנת שתוכל להקים מבנים לתעשייה חדשה ולזו הקיימת.

ולבסוף - דובר כאן על שר מיוחד לירושלים. לדעתי אין צורך בשר. יש עיריה, ימנו על ידה ועדה עירונית בלתי מפלגתית שתעזור לעיריה, ואז גם העיריה תוכל לעשות הרבה כדי להצמיד את העיר הזאת קדימה.

היו"ר ב. אבניאל: בישיבה הבאה נשמע סקירתם של נציגי החברה הכלכלית ונציגי רשות הפיתוח.

ועדה אני מציע, ששניה-שלושה מבין חברי
ועדת הכלכלה - ואני מתנגב להיות אחד מהם - יטכמו הצעות מעשיות על יסוד
הדבריה שלמענו בשתי הישיבות האחרונות.

הייתי מעוניין שנקבל מהתאחדות בעלי התעשייה
ומועצת פועלי ירושלים תוך שבוע ימים כמה הצעות מעשיות ודרך ביצוען.
כלומר, דובר כאן על אשראי, נבקשכם לציין באיזו צורה אתם מציעים לתת
אשראי זה. חנוך טרום מקצועי - כיצד; מתן שטחים מיוחדים לתעשייה - כיצד.

יש לי משאלה ובקשה לוועדה שתתעניין מתי מתכוונת
הממשלה להעביר את הדפוס לירושלים.

גז אגרון:

אנו נעשה זאת.

היו"ר ב. אבניאל:

בזה אנו מסיימים.

הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 13.15